

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:42
sssjournal.com

pp.4445-4455
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 11/07/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 30/08/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 30.08.2019

SURIYELİ MÜLTECİLERİN EMEK PİYASALARINA EŞİTSİZ ENTEGRASYONU

INEQUAL INTEGRATION OF SYRIAN REFUGEES TO LABOUR MARKET

Dr. Öğr. Üyesi. Hatice AZTİMUR

Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Şanlıurfa/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.1695>

Reference : Aztimur, H. (2019). "Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasalarına Eşitsiz Entegrasyonu", International Social Sciences Studies Journal, 5(42): 4445-4455.

ÖZ

Küreselleşme süreci emek göçünü hızlandırmıştır ancak bölgesel savaşlar küresel göç hareketinde en önemli ivmeyi yaratan faktörlerden birisi olarak öne çıkmıştır. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonrasında bölgeden öncelikle çevre ülkelere sonrasında bütün dünya coğrafyasına kitlesel bir göç hareketi başlamış, bu durum milyonlarca insanın mülteci/sığınmacı pozisyonuna düşmesine neden olmuştur. Ancak Suriye’den kaynaklanan göç mültecilerin bazı ülkelerde yoğunlaşmasına yol açarken diğer bazıları aldıkları tedbirler ile mülteci akışının önüne bariyerler oluşturmuşlardır. Bu durum özellikle ortak sınıra sahip ülkelerde Suriyelilerin yığılmasına sebep olmuştur. 2011 yılından günümüze kadar Suriye’den göç eden Suriyeliler hayatta kalma sürecinde bu ülkelerde emek piyasalarına bir şekilde entegre olmuşlardır. Türkiye, uyguladığı açık kapı politikası ile kitlesel Suriyeli göçü alan ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye ile birlikte bölgedeki ülkelere Ürdün ve Lübnan da çok sayıda Suriyeli mülteciye kapılarını açmıştır. Bu çalışmada göç ve mültecilik Suriyeli mülteciler özelinde kapitalist işleyiş ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Bu çerçevede Suriyeli mültecilerin emek piyasalarına entegrasyonunun küresel kapitalist işleyişte hangi yeni eşitsizlikleri inşa ettiği Türkiye emek piyasaları örneği üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteci, Eşitsiz Entegrasyon, Emek Piyasası, Sermaye Birikimi, Küreselleşme

ABSTRACT

The process of globalization has accelerated labor migration, but regional wars have emerged as one of the most important factors in the global migration movement. After the civil war that started in Syria in 2011, a massive migration to firstly the region countries and the whole of the world began to emerge, causing millions of people to fall to the position of refugees/asylum seekers. However, migration from Syria led to the concentration of refugees in some countries, while others, by means of measures, created barriers to the flow of refugees. This has led to the accumulation of Syrians, especially in countries with a common border. Syrians who migrated from Syria since 2011 have somehow integrated into the labor markets in these countries during their survival. Turkey one of the countries receiving mass Syrian migration through its open-door policy. Jordan and Lebanon, countries in the region along with Turkey have also opened their doors to a large number of Syrian. In this study, migration and refugees are discussed in relation between capitalist accumulation and Syrian refugees. In this context, the integration of Syrian refugees into labour markets has been evaluated through the example of the Turkish labour markets in which new inequalities have been built in the global capitalist process.

Keywords: Syrian Refugee, Inequal Integration, Labour Market, CapitalAccumulation, Globalization

1. GİRİŞ

Bölgesel savaşlar sermaye birikiminin yakın dönem araçları arasında önemli bir başlığı teşkil etmektedir. Sermayenin değerlendirme ihtiyacı, yeni pazar gereksinimini açığa çıkarmış, özellikle 1990'lı yılların başından itibaren tek kutuplu hale gelen dünya ekonomisinde Erken Kapitalistleşmiş Ülkeler (EKÜ) bu gereksinimi pazar ve üretim süreçlerini genişletmek suretiyle çözmeye çalışmışlardır. Bu süreçte EKÜ'ler henüz kapitalist ilişkilerin yoğunlaşmadığı coğrafyaların dönüştürülmesi gereğinden hareket etmiş ve bu ülkelerdeki dönüşümün kontrolünü sağlamaya çalışmışlardır. Kapitalist dönüşüm kimi coğrafyalarda sistemin uluslararası örgütlerinin müdahalesi aracılığı ile sağlanırken kimi coğrafyalarda sistemin eşitsiz işleyişinin yarattığı gerilimler sonucu ortaya çıkan savaşlar dönüşümün aracı haline gelmiştir.

Bugün dünyada en çok mülteci ihraç eden ülkeler savaşların devam ettiği ülkelerdir. Suriye, Afganistan ve Güney Yemen gibi son dönem iç çatışmaların savaşa döndüğü coğrafyalar kitlesel göç hareketine kaynak teşkil etmektedir. Ancak bu coğrafyalarda iç gerilimler sonucu ortaya çıkmış görünen savaşlar, dünyanın kapitalist ülkelerinin bütün operasyonel güçleri ile içinde olduğu, taraf olduğu, savaşlara dönüşmüştür. Yaşanan savaşlar milyonlarca insanın yerinden olmasına, büyük çoğunluğunun mülteci konumuna gelerek sığındıkları coğrafyaların emek piyasalarına güvencesiz ve ucuz işgücü olarak eklenmesine neden olmuştur.

Mart 2011'de Suriye'de ortaya çıkan siyasi karışıklık bir iç savaşın başlamasına neden olmuş, bu durum milyonlarca Suriyelinin ülkelerini terk etmeleri sonucunu doğurmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin verilerine göre Suriye'deki iç savaş başladığı günden itibaren 2016 yılının sonuna kadar 12 milyon kişi yerlerinden olmuş, ülkesini terk ederek mülteci konumuna gelenlerin sayısı ise 2016 yılının sonunda 5.5 milyon kişiye ulaşmıştır. Çok büyük bir insani kriz olarak adlandırılan bu olay sonucunda savaştan kaçan Suriyelilerin % 95'i Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'a sığınmışlardır.

Bu çalışma Suriyeli mültecilerin emek piyasasına entegrasyonunda karşılaştıkları sorunları, çalışma haklarını kullanmada karşılaştıkları zorlukları, insan onuruna yakışır kayıtlı ve güvenceli iş bulabilme konusundaki temel sıkıntılarını ele almayı ve bunu eşitsiz entegrasyon ve sermaye birikiminin sürdürülmesi zorunluluğu çerçevesinde değerlendirmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda öncelikle iktisat perspektifinden uluslararası göç teorileri değerlendirilmiş sonrasında mülteci ve sığınmacı kavramlarının kapitalist işleyiş açısından neden farklılaştığı açıklanmaya çalışılmıştır. Son başlıkta entegrasyon kavramı merkeze alınarak Suriyeli mültecilerin emek piyasalarına eşitsiz eklenme süreçleri ve bunun sermaye birikim mantığı ile ilişkisi Türkiye'deki durum üzerinden analiz edilmiştir.

2. GÖÇÜN TEORİK ANALİZİ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu, demografik dağılım, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıların günümüzdeki biçimini almasında önemli bir rol oynamıştır. Geçmiş göç kadar eski olan savaşlar da insanların çatışma ve şiddetten kaçmak için yerlerini terk etmek zorunda bırakıldıkları ve kitlesel olarak göçmen durumuna geldikleri bir diğer olgudur. Ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerle, bireysel ya da kitlesel, kısa veya uzun süreli olarak insanların yer değiştirme eylemi göç kavramı ile ifade edilir. Göç, bireysel bir tercihin sonucunda gerçekleşen "gönüllü göç" veya doğal veya siyasi bir zorlanmadan ötürü ortaya çıkan "zorunlu göç" olarak gerçekleştirilebilir (Güllüpinar, 2012: 56). Uluslararası göçü ortaya çıkaran nedenler; kapitalist sistemin devresel krizleri, kapitalist işleyişin yarattığı bölgeler arası farklılıklar, otoriter siyasi yapılar, doğal afetler ve savaşlardır.

Göç karmaşık bir süreçtir ve Massey'e göre (1993: 432) çağdaş göç süreçlerinin anlaşılması tek bir disiplinin araçlarına dayanarak veya tek bir analiz düzeyine odaklanarak yapılamaz. Göç süreçlerinin çok yönlü doğasının anlaşılabilmesi, çeşitli perspektifler ve varsayımlar içeren sofistike teorilerle mümkün olabilir. Massey (1999: 303), göçle ilgili tatmin edici bir açıklamanın dört temel unsuru dikkate alması gerektiğini belirtir. Bunlar;

- Gelişmekte olan toplumlardaki göçü teşvik eden yapısal güçler,
- Gelişmiş toplumlarda göçü çeken yapısal güçler,
- Toplumlar arası göç ederek bu güçlere cevap veren aktörlerin motivasyonları, amaçları ve istekleri,
- Göç olgusuyla birlikte açığa çıkan ekonomik ve sosyal yapılarıdır.

Massey'in işaret ettiği göçü harekete geçirecek tetikleyici ve çekici içeriğe sahip kapitalist unsurlardan ilk ikisi son yıllarda artan emek hareketliliğini, sermaye birikiminin gerekliliklerini ve bu gereklilikler üzerinden ortaya çıkan eşitsizlikleri açıklamayı kolaylaştırmaktadır. Kapitalist birikim eşitsiz bileşik gelişme üzerine kuruludur. Uluslararası emek hareketliliğinin artmasının nedeni kapitalist sisteme geç aşamalarda eklenmiş olan çevre ülkelerde uygulamaya konulan emek maliyetlerini düşürücü politikaların bir uzantısı olarak sistemin ülkeler ve bölgeler arasında yarattığı ve derinleştirdiği eşitsizliklerdir. Bu çerçevede göç hareketlerini, göç alan ve göç veren ülkelerde ortaya çıkan refah ve yoksulluk düzeylerini ve çatışmaları kapitalist işleyişin bileşik yapısından ayrı düşünmek doğru olmayacaktır. Göç veren ülkelerde ortaya çıkan yoksulluğun nedenini, göç alan ülkelerin, göç veren ülkelerin ekonomi ve politikalarına yaptıkları müdahalelerde aramak yerinde olacaktır (Purkis, 2006: 47).

Çalışmanın konusunu oluşturan Suriyeli mültecilerin durumunda göçü yaratan itici ve çekici faktörleri derinlemesine analiz etmek gerekmektedir. Ekonomik kaynakların paylaşımında ortaya çıkan adaletsizlik, etnik köken ve dinin önemli kimlik unsuru haline gelmesine yol açma potansiyeline sahiptir. Ülke içi çatışmaların büyük çoğunluğu kaynaklarla ilgili rekabete yol açan adaletsizlik sebebiyle ortaya çıkmıştır. Küresel kapitalist ekonomi adaletsiz ilişkiler inşa ederken bu ilişkileri merkezden çevreye yayar. Bu bağlamda küresel ekonominin ürettiği adaletsiz ilişkiler ile ilgili bir dizi dış faktör ülke içi çatışmaları tetiklemek ya da derinleştirmek konusunda önemli bir rol oynar (Betts, 2017: 199). Küresel ekonomiden kaynaklanan adaletsizlikler Suriye'de yaşanan iç çatışmanın ve dolayısıyla kitlesel göç hareketinin itici gücü olarak belirleyici olmuştur. Ancak göç gerçekleşikten sonra ekonomik sonuçlar toplumsal gelişmeleri de belirler hale gelmiştir. Başlangıçta hayatta kalma refleksi ile hareket eden Suriyeli mülteciler sonrasında hayatı sürdürme ve bu çerçevede çalışma süreçlerine eklenme sorunu ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu aşamada hangi emek piyasasına hangi koşullarda eklenmenin gerçekleşeceği önemli bir başlık olarak ortaya çıkmıştır. Farklı disiplinlerde göçü açıklayan çeşitli yaklaşımlar bulunmakla birlikte bu çalışmada Suriyeli mültecilerin emek piyasalarına eşitsiz entegrasyonu ele alınacağından iktisadi göç teorilerinden üçüne yer verilmektedir.

Bu teorilerden ilki göçü itici ve çekici kuvvetler üzerinden açıklamaya çalışan neoklasik teoridir. Göçün arkasındaki ekonomik rasyonaliteye vurgu yapan neoliberal teori, ülkeler arasındaki ücret ve istihdam farklılıklarına yoğunlaşır ve bu çerçevede bireylerin göç kararlarını belirleyen ana etkenin ülkelerin emek piyasalarındaki yapısal özelliklerden kaynaklandığını ifade eder (Kümbetoğlu, 2016: 52). Neoklasik yaklaşım, göç olgusunu makro ve mikro temelde iki ayrı yaklaşımla açıklar. Makro göç teorisinde farklı coğrafyalardaki emek arz ve talebindeki farklılıkların göçün kaynağını oluşturduğu görüşü benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre, emek fazlasına sahip olan ülkeler düşük bir ücret piyasasına sahiptir. Buna karşılık sermaye açısından zengin ancak emek yoksunu ülkelerde ücretler yüksek gerçekleşmektedir. Bu durumda emeğin hareketi düşük ücretli coğrafyalardan yüksek ücretli coğrafyalara doğru gerçekleşirken başlangıçta emek fazlası olan ülkelerde ücretler yükselecek sermaye açısından zengin olan ülkelerde ise ücretler düşecek ve kendi içinde bir denge sağlanacaktır. Mikro göç kuramında çerçeve aynı olmakla birlikte göçü tetikleyen bireylerin tercihleridir. Bu yaklaşımda bireyler bir maliyet/kar hesabı yaparak daha çok kazanç elde edecekleri işgücü piyasasında çalışmaya karar vermektedirler (Güllüoğlu, 2012: 62). Lordoğlu'na göre (2004: 10), bireyselci ve tarih dışı olan neoklasik yaklaşım, göçün sosyal, politik ve kültürel boyutlarını göz ardı ederek sadece iktisadi boyutuna ağırlık vermektedir. Üstelik uluslararası ücret farklılıkları tek başına insanları göçe motive edecek bir faktör değildir (Massey, 1999:305). Yeni liberal göç kuramı ise sadece emek piyasalarının yapısal özelliklerinin etkili olmadığını, bununla birlikte yaşam standartlarını içeren farklılıkların da göç kararında etkili olduğunu analizine dahil eder (Kümbetoğlu, 2016: 52). Neoklasik teoride bireysel bir tercih olarak değerlendirilen göç kararı yeni liberal göç kuramında bireysel aktörlerin tek başlarına verdikleri bir karar olmaktan çıkar aile ve hane halkı gibi daha geniş bir birimin kararı olarak gerçekleşir. Bu birim sadece beklenen geliri en üst düzeye çıkarmayı hedeflemez aynı zamanda riskleri en aza indirmek ve emek piyasası dışındaki diğer piyasaların kısıtlamalarını çözmek için karar alırlar (Massey, 1993: 436). Yeni ekonomi kuramı neoklasik teorideki göçü belirleyen tek unsurun ücret farklılıkları olduğu konusundaki indirgemeci yaklaşımının her zaman geçerli olmayacağını ülkeler arasındaki ücret farklılıkları ortadan kalktığında bile uluslararası göçün devam edebileceğini savunur.

İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramına göre; uluslararası göç hareketi modern sanayi toplumlarının işgücü talebinden kaynaklanmaktadır. Kuramın önemli savunucularından M. J. Piore'ye göre, uluslararası göç EKÜ'lerin ekonomik yapısının temel bir unsuru olan sürekli işgücü talebinden kaynaklanmaktadır. Göç hareketi, göç veren ülkenin yüksek işsizlik ve düşük ücret gibi yapısal faktörlerinden ziyade göçmen kabul eden ülkelerin düşük ücretli işgücü gereksiniminden ileri gelmektedir (Abadan Unat, 2017: 58). Bu yaklaşıma göre emek piyasası iki sektörden oluşmaktadır. Sermaye yoğun birinci sektörde yerli işçiler

teknik donanıma sahip iş araçları ile vasıflı işlerde çalışırlar. Vasıflı, donanımlı ve önemli sermaye yatırımlarının yapıldığı bir kitleyi temsil eden bu işçiler sendikal haklara ve toplu sözleşme hakkına sahiptirler. Bu haklardan dolayı birinci sektörde çalışan işçiler kolay kolay işten çıkarılamazlar. Emegin yoğun kullanıldığı ikinci sektörde ise, işçiler vasıfsız ve istikrarsız işlerde çalışmaktadırlar. İşverenler bu işçilerin işlerine son verdiklerinde herhangi bir külfete katlanmazlar. İkinci sektörün temel özellikleri; düşük ücret, istikrarsız çalışma koşulları, ve toplumsal hareketliliğin yokluğudur. Sektörün bu nitelikleri gereği yerli işçiler bu işlere çok itibar etmezken işgücü talebi arttığında bu talep göçmen işçilerce karşılanmaktadır (Abadan Unat, 2017: 60). Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına eklenmesinde Piore'nin ikinci sektör saptamasının doğrulandığını görmek mümkündür. Suriyeli mülteciler Türkiye emek piyasalarına kayıt dışı olarak eklenirken daha çok vasıfsız ve güvencesiz işlerde çalışmaktadırlar.

Uluslararası göç hareketini iktisadi çerçeveden yorumlayan bir diğer teori Dünya Sistemleri kuramıdır. Dünya sistemleri kuramına göre göçü ortaya çıkaran faktör, ulusal ekonomilerdeki ikili pazar yapısı değil 16 yüzyıldan bu yana dünya pazarlarının genişlemesidir. Dünya sistemleri kuramına göre uluslararası göç, kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma veya yer değiştirmelerin doğal sonucudur. Kapitalist işleyiş yayıldıkça dünya nüfusunun giderek artan kısmı dünya Pazar ekonomisine dahil olmaktadır. Çevredeki toprak, hammadde ve emek dünya pazarının denetimi altına girdikçe göç akımları oluşmakta bunların önemli bir kısmı dış ülkelere yönelmektedir (Abadan Unat, 2017: 61). Kapitalist ilişkilerin merkezden çevreye doğru yayılması çevredeki üretim organizasyonlarını ve işgücü yapısını değiştirmektedir. Kapitalist işleyişin çevrede hakimiyetini artırmasıyla birlikte daha düşük ücrete çalıştırılan kadın işgücü erkek işgücünün yerini alırken erkeklerin iş bulma olasılığı azalmakta ve erkek işgücünü göçe yönlendirmektedir (Abadan Unat, 2017: 62). Dünya sistemleri kuramına göre, kapitalist yatırımlar çevre ülkelerde köklerinden kopmuş göçe hazır bir nüfus yaratmakta bunun sonucunda ulus ötesi emek hareketi ortaya çıkmaktadır. Kapitalist ekonomiler kendi sınırlarının ötesinde gerçekleştirdikleri yatırımları ve çevre ülkedeki kendileri için hayati önemdeki doğal kaynakları korumak için gerek duyduklarında siyasal ve askeri müdahaleler yapmaktadırlar. Bu müdahaleler başarısız olduğunda merkez ülkelere yönelen sığınmacı akımları ortaya çıkmakta bu da uluslararası göçün bir diğer boyutunu ortaya koymaktadır. Dünya sistemleri kuramına göre uluslararası göç, ülkeler arasındaki ücret ve istihdam koşullarından çok küresel ekonominin yapısı ve dinamiklerinden kaynaklanmaktadır (Abadan Unat, 2017:63-4).

3. BİRİKİM ZORUNLULUĞU VE MÜLTECİ SİĞINMACI DİLEMMA SI

Mültecilerle ilgili ilk uluslararası metin 1951 Cenevre Konvansiyonunda yer almıştır. Bu metni 133 ülke imzalamıştır. 1951 konvansiyonunun ve 1967 ek protokolün amacı, zorla yerlerinden edilmiş kişilerin yaşam hakkı ve fiziksel güvence gibi temel haklarının korumasıdır. Mülteci, Türkiye'nin de taraf olduğu Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Konvansiyonu'nun 1. Maddesinin A bendinin (2.) paragrafında tanımlanmıştır. Buna göre, mülteci,

1 Ocak 1951 tarihinden evvel cereyan eden hadiseler neticesinde ve ırkı, dini, tabiiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden tatbikata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade edemeyen veya mezkur korkuya binaen istifade etmek istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bahis konusu hadiseler neticesinde evvelce mutaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen veya mezkur korkuya binaen dönmek istemeyen şahıstır.

Cenevre konvansiyonunun 1A2'de yer alan "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ve "söz konusu olaylar sonucunda" ifadeleri 1967 Ek Protokolü ile Konvansiyon metninden çıkarılmış, böylece konvansiyon hükümleri tarih sınırlaması olmaksızın 1A2 kapsamına giren bütün kişilere uygulanacak şekilde düzenlenmiştir (Ekşi, 2016: 16).

Mülteci kavramı Türkiye açısından yukarıdaki tanımları içermekle birlikte coğrafi bir kısıtlamayı içermesi bakımından farklılık arz etmektedir. Türkiye 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile Cenevre konvansiyonundaki mülteci tanımını aynen kabul etmiş ancak, Avrupa'da meydana gelen olaylar sonucu, buradan zulüm korkusu ile göç eden insanlara mülteci statüsü tanımıştır. YUKK'nın 61-63. maddelerinde mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma biçiminde uluslararası koruma statüleri belirlenmiştir. Suriye'de yaşanan gelişmeler sonucunda Türkiye'ye göç eden kitleler ise geçici koruma kapsamındaki sığınmacılardır. Allen ve Anderson'a göre (2018: 217); göçmen, mülteci ve sığınmacı biçiminde bir kategorileştirme, resmi ve gayri resmi araçlar aracılığı ile göçmen ve mültecileri yönetme

çabasının sonucudur. Kategoriler yalnızca bazı insanları görünür kılarken diğerlerini görünmez kılmakla kalmaz, aynı zamanda standartları belirler ve uygulamaları normalleştirir. Ancak, kriz anları, bireyler, şehirler, eyaletler ve uluslar üstü organizasyonlar gibi tüm ölçeklerde ortaya çıkan bu süreçlerde sürtünme, tutarsızlıklar ve belirsizlikler ortaya çıkarabilir (Allen and Anderson, 2018: 217).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin 2016 raporuna göre 2016 yılı sonunda dünya çapında 65.6 milyon kişi çatışma, şiddet, zulüm veya insan hakları ihlalleri nedeniyle zorla yerinden edilmiş, 22.5 milyon kişi mülteci konumuna düşmüştür. Yine aynı rapora göre, 2016 yılı sonunda mültecilerin % 55'i üç ülkeden kaynaklanmıştır. Bu ülkeler; 5.5 milyon mülteci ile Suriye, 2.5 milyon mülteci ile Afganistan ve 1.4 milyon mülteci ile Güney Sudan'dır.

Tablo.1'de 2015 ve 2016 yıllarında en çok mülteci ihraç eden 10 ülke yer almaktadır. Bu ülkelerin büyük bölümünde sürmekte olan savaşlar insanların can güvenliğini ortadan kaldırdığı için mülteci sayısında artış ortaya çıkmıştır. Suriye, Afganistan ve veri setinin oluşturulduğu tarih itibarıyla sıralamaya girmeyen Irak savaş nedeniyle dünyaya mülteci ihraç eden ülkelerdir. Bu ülkelerde yaşanan savaşlar öncelikle yerel siyasi grupların çatışmasının bir iç savaşa dönmesi sonucunu yaratmış olsa bile bugün savaşın sürdüğü coğrafyalarda sistemin bütün önemli aktörlerinin askeri unsurları ile yer almış olması savaşları başka bir çerçeveden okumayı gerektirmektedir. Kapitalist sermaye birikiminin daha yüksek kar güdüsü ile daha fazla coğrafyada hakimiyet kurma isteği çoğu zaman sistemin uluslararası aktörlerinin müdahaleleri ile gerçekleştirilmiştir. Ancak kimi durumlarda sistemin sürekliliğini sağlama amacı, daha kontrol edilebilir yapıların inşasını gerekli kıldığında savaşlar bu amacı gerçekleştirmenin aracına dönüşmektedir.

Tablo 1: Başlıca Mülteci İhraç Eden Ülkeler

Ülkeler	2015	2016
Suriye	4,873,243	5,524,377
Afganistan	2,666,305	2,501,445
Güney Sudan	778,718	1,436,719
Somali	1,123,156	1,012,323
Sudan	627,087	650,640
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	541,496	537,473
Orta Afrika Cumhuriyeti	471,105	490,892
Myanmar	451,805	490,289
Eritre	407,449	459,430
Brundi	292,764	408,085

Kaynak: UNHRC Global Trends, 2016

BMMYK ve Dünya Bankası verileri ile oluşturulmuş Tablo 2'de 2016 yılında en çok mülteciye ev sahipliği yapan 10 ülkede bulunan mülteci sayısı, bu ülkelerin kişi başına geliri, işsizlik oranları gibi büyüklüklere yer verilmiştir.

Tablo 2: 2016 Yılında En Çok Mülteciye Ev Sahipliği Yapan Ülkeler ve Ekonomik Göstergeler

Ülkeler	Mülteci (Kişi)	Kişi Başına GSYİH (USD)	İşsizlik (%)
Türkiye	2,869,421	10,787	10.33
Pakistan	1,352,560	1,468	5.87
Lübnan	1,012,969	7,914	6.78
İran	979,435	4,957	11.27
Uganda	940,835	615	2.28
Etiyopya	791,631	706	5.74
Ürdün	685,179	4,087	13.24
Almanya	669,482	41,936	4.31
Kongo	451,956	1,528	11.19
Kenya	451,099	1,455	11.00

Kaynak: UNHRC Global Trends 2016, www.data.worldbank.org/indicator'den derlenmiştir.

Dünya Bankası sınıflandırmasında orta alt gelir grubuna giren Türkiye dışındaki diğer tüm ülkeler üçüncü dünya ülkesi kategorisinde yer almaktadır. En çok sayıda Suriyeli mültecinin bulunduğu üç ülke sıralı olarak; Türkiye, Lübnan ve Ürdün'dür. Lübnan'da mülteciler için resmi olarak kurulmuş kamplar yoktur. Lübnan'da Suriye'li mültecilerin en yoğun yaşadıkları yerler Mount Lübnan, Bekaa, Baalbek, Akkar'dır. Nüfusunun beşte biri büyüklüğünde bir mülteci akını ile karşılaşan Lübnan'da sınır boyunca oluşturulmuş

çadırlarda mülteciler hayatta kalma mücadelesi vermektedir. 2016 yılı sonunda Ürdün'e sığınan mültecilerin %21'i kamplarda %79'u ise kamp dışında kentlerde ve kırsal bölgelerde kendi olanakları ile yaşam mücadelesi vermektedirler. Ürdün'deki mültecilerin yasal olarak çalışma izni yoktur ve %80'den fazlası yerel yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Sınırlı bir sanayisi bulunan Ürdün'de İşgücünün önemli bir kısmı hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir.

Suriyeli mültecilerin bu ülkelerde bulunması sınır komşuluğu ile açıklanmaya çalışılabilir ancak uluslararası toplumun mülteci sorununu çözmek konusunda aldığı tedbirler ortaya çıkan resmi daha doğru analiz etmeyi gerektirmektedir. Bugün mültecilerin %70'i üçüncü dünya ülkelerinde yaşamaktadır. Bu küreselleşmenin paradoksu olarak görülmemelidir. Göç politikalarını siyasi mülteciler ve ekonomik göçmenler arasındaki ikilik üzerinden kuran EKÜ'ler sermayenin serbest dolaşımının savunuculuğunu yaparken dünyanın en yoksun bölgelerinden gelen göçü kontrol altına alacak sıkı yasal düzenlemeler ve polisiye tedbirler almışlardır (Monsutti, 2016:). Üstelik 1990'lardan sonra hızlanan göç hareketleri de yeni düzenlemelerle sermaye birikiminin gereklerine uygun hale getirilmiştir. Küreselleşme süreciyle birlikte düzensiz göç hareketlerinde bir artış ortaya çıkmış buna paralel olarak özellikle EKÜ'lerde geçici göçmen işçi çalıştırılmasını düzenleyecek uygulamalar hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu uygulamalardan birisi genişleme süreci sonucunda birliğe katılan yeni ülkelerin işgücü potansiyelini geçici istihdam süreçlerinde kullanan Avrupa Birliği (AB)'nin uygulamasıdır. Bu uygulama ile AB, yüksek maliyetli yerel işgücünü ikame edecek ucuz, örgütsüz ve geçici olarak çalıştırabileceği yedek işgücü havuzunu oluşturmaktadır (Ciğerci Ulukan, 2015: 35). Bu süreçte geçici statüyle çalıştırılan göçmen işçilerin sayısındaki artışa karşılık daimi statüyle çalıştırılan göçmen işçi sayısında düşüş gerçekleşmiştir. Geçici işçi statüsünün düzenlenmesi aynı zamanda düzensiz göç akınının kontrol altına alınabilmesini de sağlamaktadır. Geçici statüde altı ay ila bir yıl çalıştırılan işçi uzunca bir süre ülkeye girişi engellenerek sınır dışı edilmektedir (Ciğerci Ulukan 2015: 35).

Mülteci sorununda ev sahipliği yapan bu ilk on ülke içinde üst gelir grubunda yer alan tek ülke sekizinci sıradaki Almanya'dır. Bu durum küreselleşmenin emek kategorisi için gerçekleşmediği gerçeğini ortaya koymaktadır. 20. yy sonunda olduğu gibi 21. yy başında da uluslararası göçü belirleyen temel dinamik küreselleşmedir. Ancak küreselleşme süreci ulus devletlerin göç hareketleri karşısında sınır politikalarının esnetilmesi sonucunu yaratmamıştır. Hakim küresel söylemin aksine ulus devletler ve onların politik kurumları göç ve göçmenlikle ilgili düzenleme, denetleme ve kısıtlama uygulamalarını eksiksiz yerine getirmektedirler (Ciğerci Ulukan, 2015: 31). Bu anlamda küresel ekonomi gerçekten bütünleşmiş bir dünya ekonomisi değildir. Bütün dünyada ücretlerin, fiyatların ve çalışma koşullarının tamamen farklı olması gerçeği küresel bir bütünleşme olmadığının en açık göstergesidir. Yeni emperyalizm tezinin savunucularından Wood'a göre (2012: 151) küreselleşme sürecinde bağımlı ekonomilerin sistemle entegrasyonu bu ekonomilerin sermaye karşısındaki kırılganlığını artırırken kapitalist ekonomiler bütün olumsuz etkilerden korunmaktadır. Kapitalist işleyiş, küreselleşme sürecinde, bilgi, sermaye ve malların dünya ölçeğinde serbest dolaşımını olanaklı kılarak insan hareketliliği ve işgücünün serbest dolaşımı konusunda tutucu bir tavır sergilemeye devam etmektedir. Bugün dünya nüfusunun sınırlı bir kısmı göçmen durumundadır, buna rağmen eşitsizliği ve ayrımcılığı artıracak şekilde ulusal sınırlardaki kontrollerin artırılması ve uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi konusunda yoğun bir çalışma sürdürülmektedir (Castles, 2010: 1566). Bununla birlikte 21. yüzyılın ilk on beş yılında bölgesel savaşların artması ve sermaye birikiminin dünya ölçeğinde yeniden yapılandırılmasına bağlı olarak sermayenin yeni mantığının dışında kalan bölgelerin sisteme içerilmesiyle bölgeler arası eşitsizliklerin yeniden üretilmesi sonucunda emeğin uluslararası boyuttaki hareketliliği artmıştır (Purkis, 2006: 46). Ancak bu noktada emek sınıfı içinde yeniden bir sınıflandırma/kategorize etme durumu ortaya çıkmıştır. Göçmen kabullerinde sıralanan kriterler ülkelerin sermaye birikiminde duydukları emek kategorileri üzerinden biçimlendirilmiştir. Castles'e göre (2010: 1567), uluslararası toplum tarafından yüksek vasıflı emek hareketliliği kabul görür hatta kutsanırken, düşük vasıflı emeğin hareketliliği istenmeyen göç olarak ilan edilmekte, bu göçü engelleyecek bariyerler inşa edilmektedir. Ülkelerin göç politikaları sermaye sınıfının talepleri doğrultusunda gerçekleşmekte maliyeti düşük emek göçmen işgücü ile sağlanmaktadır. Siyasi rekabette göç politikasını yönlendiren ilgi gruplarından biri olan sermaye sahipleri ücretleri azaltacak ve işgücü piyasasını esnek tutacak politikalar lehinde tavır alırken işçiler ücretlerin düşmemesi için daha katı göçmen politikalarının uygulanmasını talep etmektedirler (Massey,1999:307). Sonuçta göç politikaları kapitalist birikimin gereklilikleri doğrultusunda biçimlenirken esnek göçmen politikaları yedek işgücü ordusu aracılığı ile ücretler üzerinde baskı oluşturmakta bu durum işçi sınıfı içinde çatışma ve ayrışmalara yol açmaktadır. Bu ayrışmalar yeniden maliyeti düşürücü etki yaratarak sermayenin karlılığını artıracak sonuçlar üretmektedir. Kapitalist gelişmeyi erken aşamalarda tamamlamış olan EKÜ'lerin göçle ilgili

yaklaşımlarının tarihsel süreçte nasıl biçimlendiği izlendiğinde birikimin mantığı ve göç politikalarının birbirine paralel işlediğini gözlemlemek mümkün olacaktır. Batı Avrupa ülkeleri 1950 sonrasında uyguladıkları göç politikalarında kalkınma sürecinde ucuz emek talebini azgelişmiş ülkelerden sistemli göçmen işçi transferi ile karşılamışlardır. Ancak bugün gelinen aşamada kitlesel mülteci akını karşısında çok katı sınır politikaları uygulamaları da yine sermaye birikiminin gereklilikleri ile açıklanabilir. EKÜ'ler zorunlu göç sonucu sınırlarına dayanan Suriye'li mültecileri sınırın ötesinde tutmak ve bir filtrelemeye tabii tuttuktan sonra sınırlı destek vermek üzere politikalarını belirlemişlerdir. Buradaki temel hedef küresel düzeyde güvencesiz, düşük ücretli ve ağır çalışma koşullarında çalışmaya hazır esnek emek piyasalarının inşasıdır. Bu düzlemde yığınlar halindeki göçmenlerin kapı önlerinde bekletilmesi, bir taraftan sermayenin elini güçlendirmekte öte taraftan göçmen yığınların kötü yaşam ve çalışma koşullarında sömürünün nesnesi haline getirilmelerine yol açmaktadır. Bir sonraki başlıkta Suriyeli mültecilerin emek piyasalarına eşitsiz entegrasyonu Türkiye örneği üzerinden ele alınmaktadır.

4. TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ MÜLTECİLER VE EMEK PİYASALARINA EŞİTSİZ ENTEGRASYON

Türkiye Suriye'deki iç savaş çıktığı günden itibaren açık kapı politikası yürütmüş ve bunun sonucu olarak savaşın başladığı 2011'de ev sahipliği yapılan mülteci sayısı bakımından sıralamaya girmediği halde bugün gelinen aşamada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Göç İdaresi Müdürlüğü'nün Temmuz 2019 verilerine göre Türkiye'de 2011 yılından itibaren geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler 3.639.284 kişiye ulaşmıştır. Mültecilere sağlanan geçici koruma; sağlık, eğitim hizmetlerinden faydalanma, çalışma izni verilenlere sosyal güvence ve iş olanağı sağlamaktadır. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu ilkökul mezunu veya okur yazar olmayan kişilerden oluşmaktadır. AFAD tarafından 2014 yılında yayımlanan Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri: Kardeş Topraklarındaki Misafirlik başlıklı raporda, 6 yaş üzeri Suriyeli mültecilerin %15'inin okur yazar olmadığı, %7,4'ünün okuryazar, %34,8'inin ilkökul mezunu, %22,1'inin ortaokul ve %11,5'inin ise lise mezunu olduğu, üniversite mezunu olanların oranının ise %8,7 olduğu belirtilmiştir. Eğitim durumu ve dil sorunu Suriyeli mültecilerin emek piyasasına entegrasyonunda önemli bir engeli temsil etmektedir. Yine aynı raporda kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin mesleki durumları araştırılmış, 3.689 kişi ile yürütülmüş anket sonucunda Suriyeli mültecilerin yaklaşık yarısının meslek sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Kadın katılımcılarda bu oran %86 düzeyinde gerçekleşirken erkek katılımcıların %20'ye yakını mesleği olmadığını beyan etmiştir.

Suriyeli mültecilerin emek piyasalarına entegrasyonunda önemli başlıklardan birisi de çalışma hakları konusundaki düzenlemelerdir. Türkiye'de yabancıların çalışma izinleri 4817 sayılı kanunla düzenlenmiştir. Ancak Suriyelilerin bu kanundan yararlanabilmesi resmi yollardan ülkeye giriş yapmalarına ve "yabancı" kavramı içinde yer almalarına bağlanmıştır. Nisan 2011 sonrasında Suriye'den Türkiye'ye pasaportu ile resmi yollardan giriş yapan, kayıt altına alınan, ikamet izni ve ardından çalışma izni alan Suriyeli sayısı 80.000 civarındadır. Ancak bu Türkiye'deki Suriyelilerin çok küçük bir bölümünü içermekte ve sığınmacıların hayatlarını sürdürebilmelerini enformel çalışma koşullarına yönlendirmektedir. Bu durumun düzeltilmesi amacıyla 2014 yılında dönemin Çalışma Bakanlığı Suriyelilerin çalışma haklarını düzenlemek amacıyla bir yönetmelik yayınlamıştır. Buna göre, geçici koruma kimlik belgesine sahip olan sığınmacılar Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektör, işkolu ve coğrafi alanlarda çalışma izni alabilmek için Bakanlığa başvurabileceklerdir. Bu kapsamda verilecek çalışma izinlerinin süresi geçici koruma süresi ile sınırlandırılmıştır. Kayıt dışı çalışmayı önlemek amacıyla düzenlenmiş olan yönetmelik toplumsal reaksiyonların siyasete etkisi sonucu uygulanma olanağı bulamamıştır (Erdoğan-Ünver, 2015: 41). Bu çerçevede Suriyelilerden sadece pasaportu ile resmi giriş yapan ve yabancı statüsündekiler çalışma izni alabilmiş diğerleri bu haktan yararlanamamıştır. 2016 yılında bakanlık yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik yayınlamıştır. Buna göre yabancıların çalışma hakkından yararlanabilmesi için geçici koruma kimlik belgesinin ve yabancı kimlik numarasının olması gerekmektedir. Yabancılar geçici koruma altına alındıktan altı ay sonra çalışma izni için başvurabilirler ve geçici koruma sağlanan yabancılara her seferinde en fazla bir yıl süre ile çalışma izni verilmektedir. Geçici koruma altındaki çalışan sayısı aynı iş yerindeki Türk çalışan sayısının %10'unu geçmemelidir. Toplam çalışan sayısı 10 kişiden az olan işyerlerinde en fazla 1 geçici koruma altındaki yabancı çalıştırılabilir (Kaygısız, 2017: 6). Çalışma Bakanlığının verilerine göre 2017 yılı itibarıyla yabancı uyruklu toplam 87.182 kişiye çalışma izni verilmiştir. Bu izinlerin 19'u süresiz, 13'ü bağımsız çalışma iznini içerirken 87.150 kişi ise süreli çalışma izni almıştır. Bu sayının içinde Suriyelilere verilen çalışma izni sayısı ise 20.966 kişidir ve Suriyelilere verilen izinlerin tamamı süreli çalışma iznidir. Suriyelilere verilen çalışma izinlerinin 1.641'i kadın 19.325'i ise erkektir (ÇSGB).

Entegrasyon kavramı, göçmenlere hedef ülkede sosyal üyelik kazandıran ve temel kurumlara katılma kabiliyetini geliştiren bir süreci ifade eder. Hedef ülkedeki yerleşik bireylerin, göçmenlerin etnik ve kültürel farklılığını kabul etmeleri, entegrasyon sürecinin sosyal anlamda gerçekleştiğini ifade etmede bir ölçü olarak ele alınabilir. Ekonomik anlamda entegrasyon ise; göçmenlerin işgücü piyasalarına yerli bireylerle eşit şartlarda katılmalarının sağlanması, kendi nitelik ve yeteneklerine uygun işlere sahip olmalarıdır (Bartram ve Diğerleri, 2017: 182-183). Aşağıdaki Tablo 3'te Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı verilmiştir. 15-64 yaş aralığında aktif işgücü kategorisinde yer alan Suriyeli mültecilerin sayısı Temmuz 2019 itibarıyla 2.151.740 kişiye ulaşmıştır. Çalışma çağındaki Suriyelilerin çok küçük bir bölümünün yasal çalışma iznine sahip olduğu düşünüldüğünde geri kalan sığınmacıların hayatlarını sürdürebilmelerinin koşulu düzensiz, vasıfsız ve kayıt dışı işlerde çalışmalarıdır. Bu durum ekonomik entegrasyon kavramının Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar için oluşmadığını aksine emek piyasalarına eşitsiz bir eklenmenin söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Suriyelilerin emek piyasalarına entegrasyonunda karşılaştıkları sorunların büyük çoğunluğu Türkiye emek piyasasının yapısal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'de hızlı nüfus artışına bağlı olarak emek arzının artması buna karşılık emek talebinin yetersiz kalması emek piyasasının temel yapısal dinamiklerinden birisini oluşturmaktadır. Bu durum bir taraftan işsizliği diğer taraftan genç nüfus artışına bağlı olarak genç işsizliğini ve dolayısıyla kayıt dışı ve güvencesiz çalışma koşullarını beslemektedir. Emek piyasasının yapısal özelliği olan bu durum Suriyeli mültecilerin emek piyasalarına entegrasyonunda da kayıt dışı çalışma, düşük vasıflı ve güvencesiz işlerde istihdam, ücretlerin aşağıya çekilmesi, haksız rekabet, ve çocuk işçiliğinin yaygınlaşması gibi pek çok sorunun ortaya çıkmasına ortam hazırlamaktadır.

Tablo 3: Suriyeli Mültecilerin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Kadın	Kadın %	Erkek	Erkek %	Toplam
0-14 Yaş	684.649	% 48	732.662	% 52	1.417.311
15-64 Yaş	947.106	% 44	1.204.634	% 56	2.151.740
65+	37.013	% 53	33.220	% 47	70.233
Toplam	1.668.768	% 46	1.957.516	% 54	3.639.284

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, www.goc.gov.tr

Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğu yasal çalışma iznine sahip olmadığı için kayıtsız olarak üretime dahil olmaktadır. Bu durum, mültecilerin sığındığı ülkelerin iş gücü piyasalarında Marx'ın (2004: 602) yedek işgücü havuzu olarak adlandırdığı dışarıda bekleyen kitlelerin sayısını artırırken yerli iş gücü ile mülteciler arasında ücretlerin düşmesine bağlı olarak çatışmaların yaşanmasına sebep olmaktadır. Göçmen işgücü düşük ücretli işlerde ve daha zorlu çalışma koşullarında çalışmaya razıdır. Bu durum ücretler ve çalışma süreleri konusunda yerli işçiler üzerinde bir baskı ortaya çıkarır ve işçi sınıfı içinde bölünmelere neden olur. Ancak sınıf içi bölünmeler sermayenin yararına sonuç üretir ve sermaye üzerindeki iş gücü baskısını azaltırken diğer taraftan sermayenin emeği denetim altına almasını kolaylaştırır. Göçmen işçilerin sermaye birikimindeki önemi sadece onların düşük ücretli işlerde çalışmasından kaynaklanmaz. Aynı zamanda örgütsüz ve mücadele gücünden mahrum olmaları da onları sermayedar için karlı kılmaktadır. Nitekim yerel aktörlerin mültecilere bakışını değerlendirmek üzere Türkiye'deki beş sınır kentinde mültecilerle ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile yürüttükleri çalışmada Lordoğlu ve Aslan'ın (2015) elde ettikleri bulgular bu anlamda önemlidir. Hayatta kalma kaygısı ile çok düşük ücret ve uzun çalışma saatlerini kabul eden mültecilerin varlığı yerli iş gücü tarafından bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Suriyeli mültecilerin ağırlıklı olarak tarım sektöründe çalıştıkları, işverenin bir yerli işçi yerine iki Suriyeli işçi çalıştırmayı tercih ettiği çalışmanın somut sonuçları arasındadır. Suriyeli mültecilerin tarım sektörü dışında imalat sanayinde (tekstil), inşaat ve hizmet sektörlerinde çalıştıkları ve genellikle yerli işçilerin çalışmak istemediği, kirli, tehlikeli ve çoğu zaman insan onurunu zedeleyici-küçük düşürücü, vasıfsız işlerde çalıştıkları gözlenmiştir (Kaygısız, 2017: 3).

Aktif çalışma yaş grubunun dışında çok sayıda Suriyeli çocuğun ağır koşullarda çalıştığı da bilinmektedir. Çocuk yaştaki çok sayıda Suriyeli mülteci özellikle Suriyeli girişimciler tarafından işletilmekte olan tekstil atölyelerinde kumaş boyama ve taşlama işlerinde çok düşük ücretler karşılığında çalıştırılmaktadır. Fransız TV kanalının Suriyeli çocuk işçileri konu ettiği belgeselde çocukların sağlıksız koşullarda çok düşük ücret karşılığında (haftalık 50 TL) emek sömürsüne maruz kaldıkları belgelenmiştir (https://www.francetvinfo.fr/monde/turquie/video-enfants-syriens-generations-sacrificee_1901761.html) Suriyeli mülteci kadınların mevsimlik olarak tarımda, hizmetler sektöründe (bakım hizmeti, hazır gıda sektöründe mutfak ve tezgah işleri, kuaförde ek hizmetler v.b.) kayıt dışı olarak çalıştıkları bilinmektedir.

Çalışma izni alan Suriyeli mültecilerin bir kısmı da kendi işlerini kurmak suretiyle istihdama katılmaktadırlar. Suriyeli şirketler daha çok Türkiye'nin Güneydoğusu ve batıdaki büyük şehirlere yoğunlaşmakta Suriyeli mültecilerin daha çok yaşadıkları yerlerde kurulmaktadır. Göç idaresinin verilerine göre 87.464 Suriyeli, geçici barınma merkezlerinde yaşamlarını sürdürürken 3.552.004 Suriyeli ise şehirlerde yaşamaktadır. Geçici koruma kapsamında Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin ilk 10 ildeki dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin İlk On İle Dağılımı ve İl Nüfusuna Oranı

İller	Suriyeli Mülteci	İl nüfusuna Oranı (%)
İstanbul	547.716	3,64
Gaziantep	445.154	21,94
Hatay	431.098	26,78
Şanlıurfa	430.237	21,13
Adana	240.752	10,84
Mersin	201.607	
Bursa	174.770	5,84
İzmir	144.802	3,35
Kilis	115.903	81,31
Konya	108.234	4,91

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, www.goc.gov.tr

Suriyeli mültecilerin illere dağılımına bakıldığında sanayinin gelişmiş olduğu iller yanında Suriye sınırına yakın illerde bir yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir. En çok Suriyeliye ev sahipliği yapan İstanbul'da Suriyelilerin il nüfusunun %3,64'ünü oluşturduğu ancak sıralamada dokuzuncu sırada yer alan Kilis'te nüfusa yakın sayıda Suriyeli sığınmacının bulunduğu görülmektedir. Mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları şehirler aynı zamanda Suriyeli girişimcilerin işletme açtıkları şehirlerdir. TEPAV'ın Suriyeli Ortak Girişimciler Bültenine göre Haziran 2019'da Suriye ortaklı 42 şirket kurulmuş ve bu şirketlerin Suriye ortak sermayesi 9,2 milyon TL'dir. Bülteneye göre kurulan şirketlerin büyük çoğunluğu İstanbul'da kurulmuş, İstanbul'u sırasıyla Mersin, Hatay, Ankara ve Şanlıurfa takip etmiştir. Kaymaz ve Kadkoy'a göre (2016: 5), 2015 yılında Gaziantep'te kurulan tüm yeni firmaların %13'ünün Suriyeli bir hissedarı vardır. Bu oran Mersin'de %15 ve Kilis'te %35'e yükselmiştir. Daha çok limited şirket olarak faaliyetlerini sürdüren Suriyeli girişimciler toptan ve perakende ticaret, gayrimenkul faaliyetleri, yiyecek içecek ve hizmet kollarında faaliyet göstermektedirler.

Ancak Suriyeli girişimciler Türkiye'de yatırım yaparken çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Ülke dışına vize kısıtı olması yatırımcıların yurt dışına çıkışını engellerken yurt içinde kayıt altına alındıkları şehrin dışına seyahatleri de kısıtlanabilmektedir. Bu da Suriyeli girişimciler için yerli girişimciler karşısında eşitsiz bir durum yaratmaktadır. Suriyeli mülteciler yatırım yaparken Türkiye'deki mevzuata uygun iş yapmak zorundadırlar ancak bir taraftan dil sorunu diğer taraftan mevzuat hakkında yardımcı olacak uzman teşkilatların olmayışı girişimciler için eşitsiz bir durum yaratmaktadır. Mülkiyet haklarının olmaması da bir başka sorun alanını işaret etmekte yeni yatırımları engellemektedir (Kaygısız, 2017: 14).

Suriye'deki iç savaş sonrasında başta Türkiye olmak üzere sınır komşusu ülkelere sığınan mültecilerin bir kısmı akrabalık veya kendi ülkelerine yakın olma gibi gerekçelerle buralarda kalmayı tercih etmiş gibi görünseler de büyük kısmı batılı "gelişmiş" ülkelere göç etmek niyetini saklı tutmaktadır. Avrupa ülkelerine sığınma başvurusu yapan mültecilerin sayısı BMMYK verisine göre Temmuz 2017'de 970.316 kişiye ulaşmıştır. Mültecilerin sığınma başvurusu yaptıkları ülkelerin başında %64 payla Almanya ve İsviçre yer almaktadır. %21 oranla Macaristan, Avusturya, Hollanda, Danimarka ve Bulgaristan ikinci sırada sığınma başvurusu yapılan ülkelerdir. Ancak mültecilerin göç taleplerine çok sınırlı sayıda karşılık verilmiştir. Sığınma başvurusu yapmayıp kaçak yollarla batılı ülkelere ulaşmaya çalışan mültecilerin yaşadığı dram hemen her gün haberlere konu olmaktadır. Kaçak göçmen girişini engellemek üzere ülkeler uluslararası anlaşmaları yeniden düzenlemektedirler. Buradaki amaç işgücü piyasalarında talep edilen nitelikte göçmen emek gücünün kontrol edilmesidir. EKÜ'lerin ihtiyaç duyduğu nitelikli emek izinli göç hareketleri kapsamında ülkelere alınırken ucuz ve niteliksiz emek ihtiyacı kaçak yöntemlerle girmiş göçmen işçilerden karşılanmaktadır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME:

Göç insanlık tarihi kadar eski bir olgu olsa da son yıllarda uygulanan ekonomik politikalar, savaşlar ve çatışmalar sonucu işsiz kalan kitlelerin yer değiştirme hareketi yeni bir durum ortaya çıkarmıştır. Kapitalist işleyişin henüz oluştuğu süreçlerde farklı coğrafyaların insan gücü zorla gemilere bindirilerek ve üretim sürecinde köle emeği olarak kullanılmış bunun sonucunda kapitalist ülkelerde muazzam zenginlikler yaratılmıştır. Bugün demokrasi ve insan hakları söylemleri arasında kitleler “kendiliklerinden” neredeyse köle emeği gibi kötü çalışma koşullarına eklenmek üzere gemilere kaçak yollardan binerek bu ülkelere yönelmektedirler. Hemen her gün kaçak göçmenleri taşıyan deniz ulaştırma araçlarının ya yakalandığı ya da battığı için yüzlerce insanın öldüğü haberleri eksik olmuyor. Bu durum geriden gelenler için caydırıcı bir etki yaratmıyor. Ülkelerin kara sınırlarının gelişen teknoloji ile birlikte daha sıkı kontrol edilebiliyor olması kaçak göçmenleri özellikle deniz yolunu tercih etmeye zorluyor. Bu gelişmeleri kapitalizmin eşitsiz gelişme yaratarak işleyişinden bağımsız değerlendirmek mümkün değildir.

Neoliberal politikalar çerçevesinde sermaye ve emeğin dünya ölçeğinde serbest hareket edeceği iddiası küreselleşme olarak dillendirilmiştir. Ancak bugün gelinen aşamada sermayenin ve malların dünya ölçeğinde serbest hareketi önündeki bütün engeller teker teker kaldırılırken emek hareketliliği önündeki bariyerler kuvvetlendirilmekte hatta duvarlar örülmektedir. Bu durum emekçi kitlelerin bugünkü durumundan çok daha kötü çalışma koşullarına hazırlandığının işareti gibi görülmelidir. Yaşanan kitlesel insan hareketliliğindeki artış bu süreci daha da hızlandıracaktır. Kapı önünde biriken emekçi kitleler dışarıda kalmakla veya içeriye kaçak yolla girmekle çalışma ilişkilerinin yeniden biçimlendirilmesinde etkili olmaktadır ve olacaklardır.

20. yüzyıl sonu 21. yüzyıl başında kitlesel göç hareketini artıracak gelişmelerden en önemlisi savaşlardır. 2011 yılında Suriye rejimi ve muhalifler arasında başlayan çatışmalar zamanla bir iç savaşa dönüşmüş ve bugün gelinen aşamada uzun yıllar devam edecek gibi görünmektedir. Savaş başladığı günden itibaren yaşanan kitlesel göç sonucunda milyonlarca Suriyeli tanımadıkları coğrafyalarda bilmedikleri dillerin konuşulduğu bir toplumsal yapıya tutunmak ve hayatta kalmak için çabalamak durumunda kalmıştır. Hayatta kalmak koşul olduğunda ve verilen yardımların yetersizliği göz önüne alındığında Suriyeli mülteciler emek piyasalarına kaçak göçmen işçi, “sığınmacı” kayıt dışı işçi olarak eklenmişlerdir. Bu durum sermayenin emek üzerindeki tahakkümünü artırırken içerdekiler dışarıdakiler ikilemi, özellikle çevre ülkelerde, üretim süreçlerine eklenmiş emeğin daha baskıcı çalışma koşullarına razı olmasını dayatmış öte taraftan Suriyeli mültecilerin eşitsiz koşullarda emek piyasalarında yoğun bir sömürüye maruz kalmalarına sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N (2017) Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

AFAD (2014) Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri: Kardeş Topraklarında Misafirlik, Ankara

Allen, W., Anderson, B., Van Hear, N., & Sumption, M., Düvell, F. (2018) “Who Counts in Crises? The New Geopolitics of International Migration and Refugee Governance”, *Geopolitics* Vol. 23 No. 1, 217-243

Amin, S. (2000) “The Political Economy of The Twentieth Century” *Monthly Review*, Vol.52(2) İnternet: <https://monthlyreview.org/2000/06/01/the-political-economy-of-the-twentieth-century/> 28.08.2017

Bartram, D., Poros, M. V., Monforte, P. (2017) Göç Meselesinde Temel Kavramlar, (Çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay), Hece Yayınları, Ankara

Betts, A. (2017) Zorunlu Göç ve Küresel Politika, (Çev. Seher Meltem Türkaslan), Hece Yayınları, Ankara

Castles, S. (2010) “Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective” *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol.36(10): 1565-1586

Çiğerci Ulukan, N. (2015) “Kapitalizmin Denizinde Boğulanlar: Göçmenler ve Göç Politikaları”, *DİSKAR*, Sayı:4, 30-39

Ekşi, N. (2016) “İklim Mültecileri”, *Göç Araştırmaları Dergisi İçinde*, Cilt:2 Sayı:2 S. 10-58

Erdoğan, M., Ünver, C. (2015) Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş Beklentisi ve Önerileri, Ankara: TİSK

- Güllüpnar, F. (2012) “Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, S.53-85
- Kaygısız, İ. (2017) Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri, Friedrich Ebert Stiftung
- Kaymaz, T., Kadkoy, O. (2016) Syrians in Turkey The Economics of Integration, TEPAV
- Kümbetoğlu, B. (2012) “Göç Çalışmalarında Nasıl Sorusu”, Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar İçinde, Der. N. Aslı Şirin Öner-S. Gülfer İhlamur Ömer, İletişim Yayınları, İstanbul, S.49-85
- Lordoğlu, K., Kiroğlu, M. Tanyılmaz, K. (2004) Türkiye’de Enformel İstihdam ve Yabancı Kaçak İşgücü, UĞİNAR Proje Raporu, İstanbul
- Lordoğlu, K., Aslan, M. (2015) “Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014” Göç Dergisi, Cilt: 2, Sayı:2, 249-267
- Marx, K. (2004) Kapital 1. Cilt, Sol Yayınları, Ankara
- Massey, S. D., J. Arango, vd(1993)”Theories of International Migration: A Review and Appraisal”, Population and Development Review, Vol. 19(3): 431-466
- Massey, S. D. (1999)”International Migration at The Dawn of The Twenty-First Century: The Role of The State”, Population and Development Review, Vol. 25(2): 303-322
- Monsutti Alessandro (2016) “War and Migration: Social Networks and Economic Strategies of The Hazaras of Afghanistan”, Middle East Studies: History, Politics, and Law, Ed. Shahrough Akhavi, Routledge, London and New York
- Purkis, S. (2006) “Modern Köleler: Göçmenler”, Eğitim Bilim Toplum, Cilt. 4, Sayı. 13, S.44-59
- TEPAV, Türkiye Ekonomik Politikaları Araştırma Vakfı, Suriye Sermayeli Şirketler Bülteni, Haziran 2019
- Tunç, A. Ş. (2015) “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, Tesam Akademi Dergisi, 2(2), 29-63
- Wood, E.M. (2014) Sermaye İmparatorluğu, Yordam, İstanbul
- UNHRC (2016) Global Trends/ Forced Displacement In 2016
- www.unhrc.org/statistic/unhrcstats/5943e8a34/global-trends-forced-displacement-2016.html 24.08.2017
- <https://data.worldbank.org/indicator> 29.08.2017